

Милан Д. Вурдеља¹
Универзитет у Београду
Филолошки факултет

БИЛДУНГСРОМАН КАО НЕОПХОДНОСТ У НАСТАВНОМ ПРОГРАМУ: ОСВРТ НА РОМАН БАКОЊА ФРА БРНЕ СИМЕ МАТАВУЉА²

Апстракт: *Предмет истраживања је Бакоња фра Брне, чувени роман Симе Матавуља и, премда уз незанемарљива одступања те са јасним присуством пародијских елемената, један од најупечатљивијих примера наративног обрасца билдунгсромана у српској књижевности (реализма). У раду ће бити размотрен удео матрице која је одређена генеричким жанровским појмом колико и стилском формацијом за коју се роман везује. Првенствено ће овим циљем бити обухваћен сиже, карактеризација јунака и композиција у Матавуљевом тексту. Надаље, овакво опредељење ће са методолошког становишта условити преглед разноврсности коју – што је међу теоретичарима већ препознато – билдунгсроман нуди не само као збир жанровских спецификација него и као препознатљив романескни светоназор. Аутор рада посебну пажњу ће обратити на, методички речено, билдунгсроман као функционални појам који ученици успешно могу разумети, усвојити, али и преиспитивати на примеру романа Бакоња фра Брне. Најзад, биће образложена преимућства обраде овог романа у средњој школи, упркос „потешкоћама” када је реч о извесној језичкој баријери на коју ученици могу наићи приликом сусрета са дијалекатским цртама текста, односно са културолошки релативно удаљеним светом о*

¹ milan.vudelja93@gmail.com

² Рад је настао у склопу научног пројекта Министарства просвете и технолошког развоја Републике Србије – „Поетика српског реализма” (бр. 178025).

ком он проговара. Третирајући ове изазове као плодноне и мотивишуће у наставном процесу, аутор рада ће размотрити и питање обима у ком Матавуљево најпознатије дело треба да буде делом курикулума (одломак или целовити текст), то јест колико подробно жанровски проблем из наслова рада у тим случајевима ваља изучавати.

Кључне речи: Симо Матавуљ, Бакоња фра Брне, новелистички роман, билдунгсроман, функционални појам, методика наставе књижевности.

1. Будући да је наслов овог рада постављен као чврст оквир за истраживање које ће у њему бити понуђено, није суштински нужан осврт на место Симе Матавуља у историји српске књижевности, као ни увид у већ поуздано образлагане сегменте поетике овог аутора – оне који се тичу културних поднебља у којима је стварао, а која су дала снажан печат његовој наративној прози. Промишљање романа *Бакоња фра Брне* (1892) овде ће, у том смислу, бити стриктно засновано на иманентном приступу, и то уже одређеном разматрањем билдунгсромана као његове жанровске одреднице/спецификације, при чему ће се сагледати и удео поменутог функционалног појма у настави књижевности на средњошколском узрасту. Истичемо на самом почетку овакву квалификацију као *евентуалну*, имајући у виду да се са становишта композиције, сижеа и структуре Матавуљев текст доследније огледа у подврсти новелистичког романа. Ипак, концепцијски он испољава низ особина које га доводе у релацију спрам образовног/васпитног романа – претпоставка коју ћемо прво таксативно образложити, а затим је укључити у скицу методичког приступа роману који се у школама у Републици Србији обрађивао у другом разреду гимназије на нивоу изборног поглавља, што се, међутим, не предвиђа Планом и програмом наставе и учења за други разред гимназије општег типа из 2020. године³.

1. Билдунгсроман се заснива на низу поетичких конвенција које га чине једним од најпрепознатљивијих жанровских подврста романа као облика модерне књижевности (од Сервантеса наовамо) који је прошао кроз бројне промене. Како би се прегледно изложиле методичке радње и поступци који обезбеђују целисходну интерпретацију Матавуљевог

³ *Пролетни гласник*, година LXIX, број 4, Београд, 2. јун 2020.

романа, морају се издвојити неколике претпоставке управо у вези са начелним и увреженим одликама билдунгсромана, с посебним уважавањем његових суштинских почетака, који се најчешће везују за Гетеове *Године учења Вилхелма Мајстера* из 1795. године.

Речене претпоставке су превасходно жанровски топоси своје врсте: усредсређеност наратива на судбину једног јунака/јунакиње, увид у његово/њено породично или социјално порекло, утицај средине, низање догађаја који искуствено битно обликују или одређују главну личност (формативна искуства), сусрет са многобројним ликовима или актерима који у првом реду служе карактеризацији главне личности или илустровању промена кроз које она пролази, те извесна идејна, дидактичка или васпитна вредност дате фиктивне биографије. Последња ставка је претрпела културолошке промене које се могу пратити кроз књижевну генеалогiju везану за билдунгсроман, односно узети у обзир при конципирању наставне тематизације Матавујевог романа. Наиме, „р. о. в. (роман о васпитању, прим. М. В.) не мора описивати образовање у ужем смислу речи, нити пак почивати на претпоставкама одређене педагошке теорије” (Živković i dr. 1986: 670). Такође, појам није статички, те треба имати на уму да билдунгсроман у диверзитету варијација налази место и на „савременој литерарној сцени (...) као реалистички, постмодерни, постколонијални, расни, у изразу магичног реализма, у дискурсу метафикције итд.”⁴ (Golban: 4–5). Тако, не само што поетика Матавујевог романа није идентична оригиналној поетици првих билдунгсромана (такви примери су, уосталом, још у 19. веку ретки) већ је саморазумљиво како у савременој настави не треба потенцирати *васпитавање* ученика уметничким светом романа *Бакоња фра Брне*. Модерна реинтерпретација образовања као друштвене делатности, лебди над приступом сваком књижевном тексту у савременој настави, па и Матавујевом, међутим као одраз вредности које и даље ваља неговати јер се „васпитање као образовање одвија с оне стране чврстих норми и обавезујућих узора”, а „у средишту стоји задатак самопројектовања, аутономног обликовања сопствене личности” (Asman 2000: 481).

⁴Превод: М. В. – искључиво за потребе овог рада.

С обзиром на то да је Матавуљев роман податан за практично уочавање и експликацију готово свих наведених теоријских претпоставки, то закључујемо да је он добар предлог за усвајање билдунгсромана као термина и функционалног појма у настави књижевности, чак и са важним одступањима од стриктно дефинисаних особености подврсте. Истовремено, ово је начелна методичка платформа са којом оперишемо при осмишљавању радњи и поступака који одређују непосредан наставни процес. С тим у вези, поступно ћемо образложити сваки детерминишући елемент онога што жанровски образац билдунгсромана у Матавуљевом тексту представља.

1.1. Није немогуће ишчитати читаву догађајност која је у Матавуљевом роману предочена као језгровит и умногоне недоречен приказ емотивног и рефлексивног сазревања насловног јунака. Директно или индиректно, у већини поглавља је запажена тежња приповедача да прикаже у којој мери с Бакоњом „растаху, липос, крипос, богољубнос, милос” (Matavulj 1988: 70) на путу који се, провизорно, може описати релацијом: дечаштво међу Јерковићима – одлазак од родне куће у Зврљеву – иницијација у манастирски живот – догоровштине током седмогодишњег боравка у манастиру. Иако неколика поглавља романа, и то она препознатљива, популарна и често тумачена („Како пјевалица лијечи”, нпр.), не подразумевају Бакоњино непосредно учешће у њима, неоспорна је везаност уланчаних дешавања за Бакоњин знатижељан поглед ка свему што га окружује. Груба шала коју са Брном изводи типски јасно предодређен лик „великог гришника” Пјевалице (обешењак, трикстер, надмудривач), која је, такође, одјек познатих усмених кратких облика у којима се застрашивањем „лечи” уображени болесник, говори у прилог неочекивано комичној свакодневици која се одвија у манастиру – месту од ког се то не би очекивало. Испредање легендарних прича о повампирењу преминулог Бакоњиног учитеља – ђакон Шкоранце, Букарево харање манастирског имања, у више наврата варирано задиркивање и надмудривање међу фратрима у општем амбијенту који није аскетски, у ком се често једе и пије као на каквом вашару (о плотском у фратрима сами за себе говоре њихови надимци: Дувало, Наћвар (фра Брне), Вртиреп и сл.), или отискивање Бакоње у спољашњи свет, где

га чека у сваком случају неприлична љубав према Цвити – ова и читав низ других дешавања описана су уверљиво и са симпатијама не само зарад реалистички продорног дочаравања стварности средине у којој делују ликови него и у циљу потпунијег представљања личности која се у тим карневалски динамичним „збитијима” обликује и стасава – а то је Бакоња у својим пубертетским годинама.

1. 2. *Бакоња фра Брне* је у првом реду хумористички интониран роман у ком су неретко упадљиви анегдотални и пародијски наноси, па ипак Матавуљ није одустао од чврстог реалистичког конструисања стварности у ком социјално и породично порекло лика има своју улогу. Фокус на генералном развоју, тј. емоционално и духовно сазревање једне фиктивне личности, назначено је већ самим насловом романа, што је распрострањен манир у епоси реализма, невезано искључиво за васпитни роман (*Ема Џејн Остин, Дејвид Коперфилд и Оливер Твист* Чарлса Дикенса, *Џејн Ејр* Шарлоте Бронте, *Неточка Незвановна* Ф. М. Достојевског итд.). Иза оваквог поступка свакако стоји стваралачка интенција, будући да је познато како је Матавуљ романом планирао указати на то „како васпитање и прилике утичу на карактер” (Деретић 2016: 156), премда је напоследку превладала друга магистрална поетичка окосница романа, коју такође помиње аутор када каже да је намеравао описати „цио живот далматински” (Ibid).

О ауторовој тежњи да се у ширем захвату усредсреди на етапе у животу главног јунака сведочи и поднаслов романа: „његово ђаковање и постриг”. И заиста, Матавуљев роман пружа увид у раздобље које у јунаковом животу представља целину, што је својствено обрасцу билдунгсромана: у њему је најчешће описан или читав живот појединца, или знаковити период у ком су се десила било формативна, било прекретничка искуства. „Ђаковањем и постригом” Иве Јерковића – Бакоње, тако је именован круг који је јунак описао провевши седам година младости у манастиру, од једне иницијације (као „искушеник”) до друге (тренутак заређења).

Како је билдунгсроман старији од књижевности реализма, интересно је приметити да су управо аутори који су дали важна остварења ове жанровске спецификације посебну пажњу придавали пореклу ју-

нака као чиниоцу његове карактеризације. Уводно поглавље – „Света лоза” – развијена је пародија синтагме којом је насловљено. Приповедач најпре излаже податке о верској „инфраструктури” Далмације, да би из наводног рукописа изнео на видело сажете биографије двадесет и више фратара из породице Јерковића у Зврљеву. Прошарано вицкастим коментарима, уводно поглавље даје интонацију читавој књизи. Ако промишљамо елементе билдунгсромана у њој, ово поглавље, и нарочито оно које за њим следи („Кушмељ и Кушмељићи”), а у ком је поближе описан живот Кушмељеве породице из које ће потећи Бакоња као *избор* и наследник фра Брне, служе априорној карактеризацији главног лика. Сходно подразумеваном правилу жанра, његове особине и поглед на свет не могу се прецизно описати без увида у његово породично и, у ширем оквиру, социјално залеђе.

Дакако, Матавуљев се приповедач у осетној мери поиграва устаљеним односом између главног јунака типичног васпитног романа и социјалног окружења у ком он учествује. Наиме, у литератури је већ образлагана фактична непроменљивост Бакоње као насловног лика – у развојном луку који би одређивали почетак и крај романа⁵. Ово представља најкрупнији аргумент за увођење одреднице реинтерпретираног билдунгсромана, то јест његове пародије.

1.3. Међу дефинишућим тематским својствима билдунгсромана је и оно што смо претходно именовали формативним искуствима. Она су у Матавуљевом роману најтешње скопчана са ведрим хумором, који обележава свеукупан приповедачки светоназор. Међутим, ова карактеристика је тим интересантније актуелизована, јер су кроз Бакоњина искуства преломљени уметнички прерађени и духовити коментари на менталитетске црте житеља далматинске руралне средине, разлике између живота мирјана и живота клера, као и необична „збитија”

⁵ Ипак, Матавуљ очито држи до утицаја који је средина извршила на његовог јунака – знаковите су Бакоњине речи из саме завршнице романа: „Сви кажу да сам добар човик, а ники кажу да сам рђав фратар! Може бити и једно и друго! Кад сам се родија, ја нисам избира шта ћу бити, а садак сам каква ме дадоше Бог и људи” (Matavulj 1988: 196). Стиче се утисак да је на делу стална промена, или стална смена унутар „фратарске династије”, које ће бити „док год траје Јерковића и „каста и вјера” и лаковерна и бедом и незнањем збуњена света који пушта да га експлоатишу” (Andrić 1976: 197)

из монашког живота. Бакоња према манастирском свету, том „новом животу”, отпочетка управља радознали, истраживачки, рекло би се детиње наиван поглед. Стилски су живописно срочене деонице текста у којима се описује свет ван Зврљева, свет који је читаоцу доступан једино кроз Бакоњину перспективу и тако се добија ситуација „слична приповиједању посредством лика” (Иванић–Вукићевић 2007: 338). Оваква фокализација инхерентна је билдунгсроману и његовим варијантама у реалистичкој, али и у модернистичкој књижевности (*Портрет уметника у младости* Џемса Џојса, на пример). Ако смо у претходном поглављу дефинисали кључни аргумент за третирање Матавуљевог романа као пародијски усмереног према обрасцу билдунгсромана, одлика коју смо сада описали доводи га, макар концепцијски, у најтешњу везу са традиционалним билдунгсроманом. Чињеница је, с друге стране, да је ова одлика истински присутна само у опису Бакоњине иницијације у манастирску заједницу – у даљем току романа она се осипа и бива прекривена другим поетичким наносима и поступцима какав је карневализација, јер је јасно како је Матавуљ овде „превасходно један велики смејач, и то раблеовског типа” (Konstantinović 1988: 13).

1. 4. Када је реч о карактеризацији ликова, Матавуљев роман видно одступа од манира који се запажа у класичним остварењима билдунгсромана. Аукторијални приповедач радо посвећује пажњу ликовима који обликују Бакоњин светоназор, тежње и очекивања, а оне најчешће нису сагледане кроз призму васпитности на начин својствен упоришним делима билдунгсромана. Последица оваквог структурирања ликова је низ упечатљивих, премда често нецеловитих портрета – фра Брне, Пјевалице, Букара, фра Тетке и др.

Карактери свих њих се испољавају кроз догодовштине из живота у самостану, од којих су тек две развијене до обима епизоде, односно у сужејном смислу попримају димензије догађаја. Реч је о харању самостана од стране хајдука Тодорине, који претходно преузима маску сметењака Букара, односно о комичном излечењу умишљеног болесника фра Брне од стране пучког видара – довитљивог Пјевалице у већ наведеном поглављу, које је, заправо, замишљено и најпре објављено као аутономна приповетка у часопису Стражилово 1888. под насловом *Како*

је *Пјевалица излијечио фра-Брну* (Деретић 2016: 155), да би последично постала нуклеус целокупног романа. Анегдотално покриће ових епизода истовремено је показатељ опште идејне тенденције у роману која се тиче брисања чврстих граница између светог и профаног, то јест између живота који се одвија унутар фратарског круга и оног који пулсира изван њега. Заправо, нескривена је жеља Матавуљевог приповедача да покаже како овоземаљским насладама не успевају да одоле нити фратри са којима Бакоња дели животни простор, а дечакова својеврсна фасцинација њиховом безбрижном свакодневицом говори у прилог учвршћивању његовог, ако не материјалистичког, онда свакако недовољно духовног погледа на свет.

Одатле се изводи закључак према ком, иако лишен суштинске индивидуалне промене (једна од претпоставки које чине матрицу васпитног романа), а у извесној мери се угледајући на стрица и његову манастирску браћу, Бакоња од одласка из Зврљева па до заређења у ствари оснажује своје детињасто поимање живота као „намирења” сопствених жеља, ма колико оне неузвишене биле. Према томе, на један суптилно изокренут начин карактеризација овог лика може се сагледавати као карактеризација јунака билдунгсромана, у том смислу да средина у којој се он затиче ипак утиче на његова уверења и опредељења. Дидактичка компонента која је била заступљена у раним остварењима васпитног романа, из Матавуљеве поетике је, дакако, интенционално уклоњена. Међутим, сложеност социјалне и конфесионалне панораме далматинског поднебља која се рефлектује на стасавање једног дечака у младића, несумњиво је поредива са иначицама билдунгсромана у сфери социјалног романа реализма (*Оливер Твист* и *Велика очекивања* Чарлса Дикенса, *Мале жене* Луиз Меј Алкот, *Зелени Хенрик* Готфрида Келера и др.).

Сагласно свим до сада предоченим опсервацијама кад су у питању приписивања одреднице билдунгсроман најпознатијем делу Симе Матавуља, да се закључити како је оно оправдано уз уважавање свих „интервенција” које над овом жанровском подврстом врши епоха реализма, нарочито њена актуелизација у српској књижевности, а која би свакако била битно осиромашена без опуса Симе Матавуља. С овим на уму, у даљем току рада биће коментарисан методички оквир за сагледавање до сада проучаване теме.

2. Дуго заступљен у програмској области Српска књижевност у виду репрезентативног одломка који се предвиђа за обраду на часу, роман *Бакоња фра Брне* је тренутно у целости искључен из наставних програма за средње школе. У тексту „Наставно тумачење одломка *Како Пјевалица лијечи* из романа *Бакоња фра Брне*”, Миодраг Павловић пише: „Матавуљево стваралаштво које је у својој поетској снази, разноврсности и у иновативним приповедачким поступцима увело српску књижевност у контекст европске књижевноуметничке традиције, свакако заслужује да буде у школској лектури заступљено на начин који му доликује” (Павловић 2014:183). У истом методичком прилогу, Павловић још у секцији посвећеној књижевнотеоријским појмовима са којима ученици треба да се упознају током проучавања романа, наводи роман о васпитању (Павловић 2014: 50).

Павловићева тврдња о потреби за кориговањем односа састављача школских програма према класицима какав је Симо Матавуљ, додатно се може поткрепити неколиким књижевноисторијским чињеницама везаним за канон српског реализма, а потом и за васпитни роман као теоријски појам који би ученици требало да усвоје током средњошколског циклуса. *Бакоња фра Брне* је, уз романе Стевана Сремца и Светлика Ранковића, изразит пример романеског остварења у раздобљу у ком су приповетка и кратка прича држале изразит примат у књижевној продукцији. Изостанак увида ученика у тако репрезентативан наслов из корпуса врсте која у оквирима европског реализма управо доживљава процват у другој половини 19. века, чини се као околност коју би ваљало преиспитати. Мање-више је иста импликација чињенице да у оквиру програмског избора за подобласт Књижевност у распону од све четири гимназијске године, нема адекватног примера за билдунгсроман, било класично конципиран, било реалистички и модернистички преосмишљен. Ова жанровска подврста, додуше, у српској књижевности нема развијену традицију. Ипак, управо зато на овом питању други Матавуљев роман добија на значају, јер његова иманентна својства откривају извесно угледање на структурне особености билдунгсромана, колико и приметно изневеравање хоризонта очекивања који наведени образац призива. Тиме је оправдано уверење да би враћање романа *Ба-*

коња фра Брне у оквиру школског курикулума резултовало вишеструким образовним погодностима, макар се радило о опсегу репрезентативног поглавља. У прилог овој опцији говори и начин на који је исприповедано „ђаковање” главног јунака – хронолошки, али без хроничарске подробности, већ захваљујући низању поглавља која функционишу као релативно засебне сижејне јединице, због чега је можда најпрепоручљивије роман одредити спрам његове композиције као новелистички, сходно поступку „поромањивања” новеле који стоји у темељу биографске циклизације (Угреновић 2014: 66).

Уколико би се у другом разреду средње школе (гимназије свакако) роман у будућности опетовано обрађивао у целости, његове жанровске предиспозиције могле би преузети улогу једног од интеграционих чинилаца интерпретације, у групи „битнијих структурних елемената” које, као својства сваког књижевног дела, кроз методичку визуру сагледава Милија Николић (Николић 2012: 218). Другим речима, упознавши ученике са темељним карактеристикама билдунгсромана, наставник би био у прилици да их методичким вођењем подстакне на испитивање ових карактеристика на примеру композиционе, стилске и идејне текстуре романа. Тако би ученици приступили и анализи учешћа насловног јунака у свету дела, а затим и његове интеракције са другим ликовима. На тај начин би препознавање поетичких премиса билдунгсромана, односно одступања од идејног усмерења које оно диктира, преузело улогу синтетичког фактора у интерпретацији романа *Бакоње фра Брне*.

План обраде романа који би, дакле, подразумевао тематизовање његових жанровских особености као својеврсног кохезивног фактора за подтеме које чине анализу на часу, обезбеђивао би посебан индивидуални ангажман ученика кад је у питању промишљање односа приповедачке инстанце према Бакоњи као главном лику. Из којих све разлога је ово важна претпоставка с којом би наставник требало да рачуна? Пре свега, увиђајући како су на појединим местима у тексту, као што је већ поменуто поглавље „Увод у нови живот”, искази приповедача драстично условљени Бакоњином перспективом, ученици закључују како тзв. свет књижевног дела изразито зависи од доживљаја главног лика. Затим, захваљујући овом увиду, могу подробније да опишу треће

приповедно лице и улогу коју у приповедној структури текста има коментар – чиме свакако позитивно утичу на своје компетенције у вези са препознавањем форми приповедања и њихових естетских импликација у књижевном делу. Природно, овај сегмент интерпретације би иницирао испитивање језичко-стилских одлика, те би ученици лакше запазили везу између уплива дијалекатских црта у говор ликова, донекле и у приповедачев језик, и ауторске намере веродостојног приказивања социјалних, етничких и професионалних предзнака средине која обликује Бакоћину „животну филозофију”. Најзад, посебна наклоност коју Матавуљев приповедач гаји према јунаку чије стасавање предочава читаоцу, представљала би илустративан аргумент за конкретизацију теоријских особености билдунгсромана.

Такође, промовишући у наставној обради билдунгсроман као потку Матавуљевог романескног ткања, али и као проблем о ком се да расправљати, наставник би створио погодне услове за самосталније учешће ученика у артикулисању идејних достигнућа романа. Наиме, пошто би утврдили у ком обиму је *Бакоћа фра Брне* живописно сведочанство о одрастању једног дечака, а у којој мери је посреди роман „из народног живота” – како се то говорило у ауторово време – ученици би сигурније дефинисали идеје за које роман пледира.

Оне се првенствено тичу скретања читаочеве пажње на ону базичну, примордијалну енергију смеха, луцкастости и ведрине у човеку, енергију која противречи професионалној стези, али и која представнике једне доктрине може одвести у лицемерје и духовну и душевну лењост. Ипак, не осуђујући ниједног од својих духовно унелих фратара због моралне запуштености, а понајмање Јерковића XXV, Матавуљ својим романом заправо ослушкује ону карневалску „жицу” у обичном човеку, без које можда не би било каткад испразног хедонизма, али с којом је овоземаљско трајање не само подношљивије него и драгоцене. До свих ових закључака ученици могу да допру усредсређујући се на мотивацију која се у роману *Бакоћа фра Брне* везује за насловног лика, и с тим у вези трагајући за оним што, заправо, представља његово одрастање у контексту у ком се, стричевим избором, затекао. Симултано, нашли би се у прилици да на ефектан и ненаметљив начин усвоје кључне идеолошке претпоставке билдунгсромана у његовог модернијем руху.

Закључак. Од почетка замишљен као експликација која се рачва на два проблемска питања – једно које се тиче оправданости одређења *Баконје фра Брне* као билдунгсромана и друго које призива критички приступ новинама у наставним програмима – овај рад, у складу са ограничењима једног *осврта*, не може понудити искључив одговор ни на једно од њих. Ипак, концизна анализа жанра, стила и ванредне духовитости Матавуљевог романа показала је да постоји низ аргумената за промишљање модела билдунгсромана у вези с њим – како у науци, тако у настави. Можда није посреди најпровокативнија или херменеутички најинтригантнија визура за сагледавање овог романа, али је чињеница да она може условити значајне опсервације апропо иновативности ауторовог реалистичког метода.

Са методичке тачке гледишта, у програмима наставе и учења приметан је изостанак наслова који би средњошколцима послужио као адекватан пример за усвајање појма билдунгсромана. Тај изостанак је, донедавно, обрада романа *Баконје фра Брне* могла „компензовати”. Дакако, обликовање сваког наставног програма у актуелном тренутку представља велики изазов и неминовно подразумева извесна кориговања досадашњег школског канона, због чега ни у ком случају не треба априорно подозревати пред сваком реформом. Међутим, уверења смо да би се, осим својом класичном вредношћу, која, истини за вољу, може бити доведена у питање језичком и културолошком баријером коју већина ученика треба да савлада како би је открила, роман *Баконја фра Брне* могао представити ученицима као примамљиво штиво још и понешто онеобиченим приступима његовом уметничком свету, а један је такав приступ управо омогућен увођењем билдунгсромана као функционалног појма. Уколико би се „coming of age” наративна матрица, заступљена у производима културе које многи ученици, макар номинално, радије конзумирају од школске лектире (у филмовима, ТВ серијама, графичким новелама и сл.), искористила као вид мотивације за изучавање једног класичног дела, образовни циљеви обраде би се умножили и постали лакше достижни, а што би се, уосталом, као модел дало применити и на друге текстове из школског програма.

Извори

1. Matavulj, Simo (1988), *Bakonja fra Brne*, Sarajevo: Veselin Masleša.

Литература

1. Andrić, Ivo (1976), „Četrdeset godina od smrti Sime Matavulja”, *Eseji i kritike*, Sarajevo: Svjetlost, 193–198.
2. Asman, Alaida (2000), „Metamorfoze novovekovnog pojma obrazovanja”, *Reč*, Beograd, Radio B92, V, 60, 479–505.
3. Golban, Petru (2018), *A History of the Bildungsroman: from Aincient Beginnings to Romanticism*, Cambridge: Cambridge Scholars Publishing.
4. Деретић, Јован (2016), *Српски роман 1850–1950*, Београд: Sezam Book.
5. Živković, Dragiša (ur.) (1986), *Rečnik književnih termina*, Beograd: Nolit.
6. Иванић, Душан и Вукићевић, Драгана (2007), *Ка поетици српског реализма*, Београд: ЗУНС.
7. Konstantinović, Radomir (1988), „Simo Matavulj”, predgovor u: *Bakonja fra Brne*, Sarajevo: Veselin Masleša.
8. Маринковић, Симеон (2000), *Методика креативне наставе српског језика и књижевности*, Београд: Креативни центар.
9. Николић, Милија (2012), *Методика наставе српског језика и књижевности*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
10. Павловић, Миодраг (2014), „Наставно тумачење одломка *Како Пјевалица лијечи* из Матавуљевог романа *Бакоња фра Брне*”, *Књижевност у другом разреду гимназија и средњих стручних школа*, Београд: Издавачка кућа „Klett” д. о. о., 183–199.
11. Утреновић, Александра (2014). „Поетика сижеа у роману *Бакоња фра Брне* Симе Матавуља”, *Књижевна историја*, год. 46, 152, 61–86.

Milan D. Vurdelja

**BILDUNGSROMAN AS A NECESSITY IN
THE CURRICULUM: REFLECTING ON
THE NOVEL *BAKONJA FRA BRNE* BY SIMO
MATAVULJ**

Summary

The main premise of this paper refers to the possibility of defining Simo Matavulj's novel *Bakonja fra Brne* as a bildungsroman from the period of late realism in Serbian literature. Besides this, the research points out the necessity of including this question as a part of a school interpretation of the novel. Regarding that, the genre analysis is followed by a description of a methodical approach to the various layers in the artistic quality of Matavulj's novel.

Therefore, research can also be treated as a possible basis for a wider examination of not only the share Matavulj's work has in the current high school curriculum, but also the importance of so-called functional terms in relation to Matavulj's prose.

► **Key words:** Simo Matavulj, *Bakonja fra Brne*, novella, Bildungsroman, functional notion, methodology of teaching literature.